

# Wiadomości statystyczne

miesięcznik  
rok XVIII  
Warszawa  
sierpień 1973

8

## w numerze

**Aktualne problemy  
statystyki PRL**

**Zbigniew Smoliński**  
Efektywny okres rozrodowy.  
Urodzenia pierwsze

**Andrzej Czarnocki  
Andrzej Szajner**  
Głód żywnościowy, jego  
przyczyny, obszar  
występowania i możliwości  
zwalczania

**Michał Szymanowski**  
Badanie struktury  
popytu konsumpcyjnego  
pracowników ważniejszych  
gałęzi gospodarki

**Jan Iszkowski**

Koncepcja Rejestru  
Jednostek Gospodarki  
Narodowej i problemy  
do rozstrzygnięcia

**Marian Grzejdziak**

Wykorzystanie maszyn  
budowlanych  
w latach 1971 i 1972

**Tadeusz Karwowski**

Dochód narodowy  
w 1972 r.

**XXI posiedzenie Komisji  
Statystycznej RWPG**



Aktualne problemy statystyki PRL — referat na XXI posiedzenie Komisji Statystycznej RWPg . . . . .	1
Zbigniew Smoliński — Efektywny okres rozrodczy. Urodzenia pierwsze . . . . .	6
Kazimierz Latuch — Przepływ generacji wyżowej z rolnictwa do pozarolniczych działów gospodarki narodowej . . . . .	10
Andrzej Czarnocki, Andrzej Szajner — Głód żywnościowy, jego przyczyny, obszar występowania i możliwości zwalczania . . . . .	15
Michał Szymanowski — Badanie struktury popytu konsumpcyjnego pracowników ważniejszych gałęzi gospodarki . . . . .	18

## Z PRAC NAD ROZWOJEM SPIS

Założenia Systemu Państwowej Informacji Statystycznej . . . . .	22
Jan Iszkowski — Koncepcja Rejestru Jednostek Gospodarki Narodowej i problemy do rozstrzygnięcia . . . . .	27

## INFORMACJE

Przegląd aktualnych informacji gospodarczych — oprac. L. Gradowski . . . . .	32
XXI posiedzenie Komisji Statystycznej RWPg — oprac. T. Kania . . . . .	34
Marian Grzejdziak — Wykorzystanie maszyn budowlanych w latach 1971 i 1972 . . . . .	35
Tadeusz Karwowski — Dochód narodowy w 1972 r. . . . .	39
Kazimierz Podgórski, Zdzisław Kulakowski — Pokoście pięciu konkursów . . . . .	41

## PRZEGLĄDY, RECENZJE

M. S. Biedny — Procesy demograficzne a prognozy stanu zdrowia ludności — rec. Stefan Klonowicz . . . . .	42
Krystyna Gądek — Obszar Europejskiej Komisji Gospodarczej w liczbach . . . . .	44
Z zagranicznych czasopism statystycznych . . . . .	45
Nowe książki — oprac. Z. Kulakowski	48
Statystyka w czasopismach krajowych — oprac. Z. Peuker	
Mieszkania według wyposażenia w instalacje w 1970 r. (wykres na okładce)	
Wydawnictwa GUS (wkładka — oprac. K. Kowalski)	

Актуальные проблемы статистики ПНР — доклад на XXI совещание Статистической Комиссии СЭВ (1)	
Збигнев Смолински — Эффективный период плодovitости. Рождение первенцев (6)	
Казимир Латух — Перемещение демографического пика из сельского хозяйства в несельскохозяйственные отрасли народного хозяйства (10)	
Андрей Чарноцки, Андрей Шайнер — Продовольственный голод, его причины, область выступления и возможность борьбы (15)	
Михаил Шимаповски — Исследование структуры продовольственного спроса работников важнейших отраслей хозяйства (18)	

## IZ RABOT NAD RAZWITIEM SISTEMY GOSUDARSTVENNOJ STATISTICHESKOJ INFORMACII

Положения Системы государственной статистической информации (22)	
Ян Ишковици — Концепция реестра единиц народного хозяйства и решающие проблемы (27)	

## ИНФОРМАЦИЯ

Обзор актуальной хозяйственной информации — разр. Л. Градовски (32)	
XXI совещание Статистической Комиссии СЭВ (34)	
Марян Грzejдзиак — Использование строительных машин в 1971 и 1972 году (35)	
Тадеуш Карвовски — Национальный доход в 1972 г. (39)	
Казимир Подгурски, Зdzислав Кулаковски — Итоги пяти конкурсов (41)	

## ОБЗОР, РЕЦЕНЗИИ

М.С. Бедны — Демографические процессы и прогнозы состояния здоровья населения — рец. Стефан Клонович (42)	
Крystина Гondeк — Область Европейской Экономической Комиссии в цифрах (44)	
Из иностранных статистических журналов (45)	
Новые книги — разр. З. Кулаковски (48)	
Статистика в отечественных журналах — разр. З. Поукер	
Квартиры по их обеспеченности устройствами в 1970 г. (график на обложке)	
Публикации ЦСУ (вкладыш — разр. К. Ковальски)	

Current Problems of Statistics in Polish People's Republic. Paper for the 21st Session of the CMEA Statistical Commission (1)	
Zbigniew Smoliński — Effective Child-Bearing Period. First Order Births (6)	
Kazimierz Latuch — Flow of Boom Generation from Agriculture to the National Economy Divisions Outside Agriculture (10)	
Andrzej Czarnocki, Andrzej Szajner — Scarcity of Food, Its Causes, Area of Prevalence and Possibilities of Overcoming It (15)	
Michał Szymanowski — Studies of Demand Structure of Consumption by Persons Employed in More Important Branches of National Economy (18)	

## WORK ON STATE STATISTICAL INFORMATION SYSTEM

Conceptions of the State Statistical Information System (22)	
Jan Iszkowski — Conception of a Register of National Economy Units and Problems to Be Solved (27)	

## INFORMATION

Survey of Current Economic Information (by L. Gradowski) (32)	
21st Session of the CMEA Statistical Commission (by T. Kania) (34)	
Marian Grzejdzak — Use of Construction Machines in the years 1971 and 1972 (35)	
Tadeusz Karwowski — National Income in 1972 (39)	
Kazimierz Podgórski, Zdzisław Kulakowski — Aftermath of Five Competitions (41)	

## SURVEYS, REVIEWS

M. S. Biedny — Demographic Processes and Projections of Population Health (42)	
Krystyna Gądek — Area of Economic Commission for Europe in Figures (44)	
From Foreign Statistical Periodicals (45)	
New Books (by Z. Kulakowski) (48)	
Statistics in Polish Periodicals (by Z. Peuker)	
— Dwellings by Kind of Installations in 1970 (diagram on the cover)	
CSO Publications (appendix by K. Kowalski)	

Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki zaleciło czasopismo jako lekturę pomocniczą do nauczania statystyki w uczelniach ekonomicznych, wydziałach ekonomicznych uniwersytetów oraz wydziałach inżynieryjno-ekonomicznych politechnik

## INFORMACJA DLA NADSYŁAJĄCYCH MATERIAŁY DO DRUKU W „WIADOMOŚCIACH STATYSTYCZNYCH”

„Wiadomości Statystyczne” publikują artykuły poświęcone teorii i praktyce statystycznej, omawiające metody i wyniki badań prowadzonych przez GUS oraz inne instytucje w kraju i za granicą. Czasopismo publikuje również recenzje, zapowiedzi wydawnicze, notki bibliograficzne itp.

Objętość artykułu nie powinna w zasadzie przekraczać 7—10 stron maszynopisu artykułów naukowych oraz 3—5 stron artykułów informacyjnych.

Maszynopisy pisane jednostronnie po 30 wierszy à 65 znaków powinny być dostarczone w dwóch egzemplarzach (w tym oryginal). Tablice, wykresy, teksty odsyłaczy itp., zaopatrzone w arabską numerację ciągłą, powinny być załączone poza tekstem, na oddzielnych stronach; w tekście należy zaznaczyć miejsce, gdzie mają one być zamieszczone. Znaki, które mają być drukowane kursywą, należy podkreślić falistą linią, a prostą linią fragmenty tekstu, które winny być wyróżnione inną czcionką.

# Wiadomości statystyczne

NR 8 (147)

SIERPIEŃ

1 9 7 3

ORGAN GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO

ROK XVIII

## Aktualne problemy statystyki PRL — referat na XXI posiedzenie Komisji Statystycznej RWPG

### I. Wprowadzenie

Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej działa na podstawie ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. Postanowiła ona, że GUS jest organem Rady Ministrów i podlega nadzorowi Prezesa Rady Ministrów. Ustawa ta nadała wysoką rangę statystyce państwowej, zgodnie z celami, jakie winna spełniać w socjalistycznej gospodarce planowej.

Statystyka w Polsce czerpie doświadczenia z tradycji okresu przedwojennego. Główny Urząd Statystyczny został utworzony w 1918 r. Udział w jego pracach kilku wybitnych lewicowych naukowców zapewnił prowadzenie nowatorskich na owe czasy badań struktury klasowego społeczeństwa polskiego i aplikację naukowych metod badawczych. Jednakże w tamtym okresie statystyka obciążona była typowymi dla statystyki burżuazyjnej tendencjami, odczuwała brak środków materialnych, a w dodatku traciła swoją niezależność przez podporządkowanie na pewien czas Ministerstwu Spraw Wewnętrznych.

Obecnie organami administracji państwowej w zakresie statystyki w Polsce są:

- Główny Urząd Statystyczny stanowiący centralny organ administracji państwowej w zakresie statystyki,
- wojewódzkie urzędy statystyczne, miejskie urzędy statystyczne w miastach wyłączonych z województw, a także w niektórych miastach liczących ponad 100 tys. mieszkańców,
- powiatowe (miejskie, dzielnicowe) inspektoraty statystyczne.

Ponadto działają jednostki podległe Prezesowi GUS, takie jak:

- Zakład Badań Statystyczno-Ekonomicznych,
- Zarząd Mechanizacji i Automatyzacji Opracowań Statystycznych,
- Ośrodek Doskonalenia Kadr Kierowniczych i Szkolenia Zawodowego GUS i inne.

Przy Prezesie GUS działa Naukowa Rada Statystyczna spełniająca funkcje organu doradczego i opiniodawczego w sprawach metod badawczych oraz organizacji i techniki prac statystycznych. Członków Rady powołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

Resort statystyki zatrudnia ogółem ponad 6 tys. pracowników, z tego ok. 13% pracuje w centrali GUS, ok. 40% w terenowych organach statystyki państwowej, 37% w pionie mechanizacji, a pozostali w innych jednostkach podległych Prezesowi GUS.

W powojennym rozwoju statystyki polskiej można wyróżnić dwa etapy. Do roku 1971 w pracach badawczych i opracowaniach GUS zaznaczyła się przewaga rozwoju systemu statystyki gospodarczej. Od 1971 r. kładziemy nacisk na liczbową charakterystykę społecznych efektów wzrostu gospodarczego, dąży się więc do stworzenia wyraźnych preferencji dla rozwoju systemu statystyki społecznej.

Jednym z podstawowych zadań wytyczonych w Uchwale VI Zjazdu PZPR jest podniesienie naukowego poziomu planowania, udoskonalenia metod i środków centralnego kierowania oraz zasad funkcjonowania różnych organizacji gospodarczych.

Dla prawidłowego planowania i zarządzania gospodarką narodową konieczne są zmiany w systemie informacji statystycznych. Wzrost roli statystyki w całości kształcie systemu planowania i zarządzania winien znaleźć swój wyraz we właściwym doborze danych statystycznych zabezpieczających kompleksową i jednostkową informację, w pogłębieniu analiz statystycznych i unowocześnieniu metod gromadzenia, przetwarzania i udostępniania danych.

Spełnienie tych postulatów wymaga budowy nowoczesnego, zintegrowanego wewnętrznie i sprawnie działającego systemu informacji statystycznych.

### II. Kierunki prac i ważniejsze zadania na 1973 r.

Podstawowe zamierzenia organów statystyki państwowej ujmowane są corocznie w programie badań statystycznych. Program ten opiera się na wieloletnich założeniach rozwoju statystyki i zawiera szczegółowo ujęte tematy prac badawczych, których dobór i zakres wypływają z konieczności tworzenia informacyjnych oraz analitycznych podstaw dla decyzji podejmowanych w toku planowania i zarządzania.

Program badań statystycznych odzwierciedla ogólne kierunki prac wynikające z narodowych planów gospodarczych, a także zadania odcinkowe poszczególnych działów gospodarki narodowej.

Przy opracowywaniu programu badań statystycznych utrzymywana jest ścisła współpraca ze wszystkimi ministerstwami i innymi zainteresowanymi instytucjami centralnymi. W zależności od konkretnych potrzeb i warunków stosowane są różnorodne formy tej współpracy. Najczęściej polegają one na utrzymywaniu bezpośrednich, roboczych kontaktów odpowiednich komórek organizacyjnych GUS z określonymi komórkami organizacyjnymi Komisji Planowania przy RM oraz zainteresowanych resortów. W przypadku wojewódzkich rad narodowych obowiązek w zakresie współpracy spoczywa na wojewódzkich urzędach statystycznych.

Roczny program badań statystycznych GUS składa się z dwu części. Pierwsza część obejmuje **badania stałe**, zapewniające ciągłość informacji i danych statystycznych nieodzownych w analizie dynamiki i kierunków rozwoju w dłuższej retrospekcji. Natomiast w części drugiej ujmowane są tematy **badania zmiennych** (nowych i uzupełniających), które przeprowadza się doraźnie w zależności od aktualnych potrzeb planowania i zarządzania gospodarką narodową.

Zakres oraz częstotliwość badań stałych zostały zwerifikowane pod kątem dokonania niezbędnych uproszczeń. Usunięto np. te badania, które z racji zaistniałych w ostatnim okresie zmian w systemie planowania i zarządzania nie znajdowały już uzasadnienia. Pozwoliło to z kolei na wprowadzenie, bez zwiększania obowiązków sprawozdawczych, nowych badań dostosowanych do aktualnych potrzeb.

Zmiany w tematyce badań zapewniających ciągłość informacji statystycznych są najczęściej wynikiem zachodzących przekształceń w pięcioletnich narodowych planach gospodarczych, stąd ta część programu badań statystycznych opracowana została na lata 1973—1975.

\* \* \*

Przyjęte przez GUS na 1973 r. kierunki prac badawczych zostały ujęte w „Programie badań statystycznych na 1973 r.” zatwierdzonym uchwałą Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 1972 r. w sprawie programu badań statystycznych organów statystyki państwowej. Program ten sprowadza się do wprowadzania zintegrowanych podsystemów informacyjnych, zwanych kompleksami społeczno-gospodarczymi, doskonalenia bieżącej informacji statystycznej oraz rozpoczęcia prac przygotowawczych służących realizacji długofalowej koncepcji nowoczesnego Systemu Państwowej Informacji Statystycznej.

Podjęmowane przez GUS opracowania tzw. kompleksów społeczno-gospodarczych mają na celu wszechstronną charakterystykę zjawisk społecznych i gospodarczych, a zwłaszcza określenie rozmiarów i tendencji tych zjawisk, ich dynamiki oraz współzależności pomiędzy różnymi ich elementami. Na takie opracowania istnieje obecnie szerokie zapotrzebowanie, a realizować je można już obecnie ze względu na znaczny rozwój środków techniki obliczeniowej oraz z uwagi na stosowanie doskonalszych metod badawczych, np. badania reprezentacyjne, zwłaszcza typu rotacyjnego.

Przystąpiono już do przygotowywania zestawów danych służących do opracowania następujących kompleksów społeczno-gospodarczych:

#### „Warunki bytu ludności”

W opracowaniu tym szczególna uwaga zwrócona zostanie na wielkość i strukturę gospodarstw domowych na tle struktury ludności według płci i wieku, rozmiary i źródła dochodów nominalnych i realnych ludności w powiązaniu m.in. z poziomem wykształcenia, stażem pracy i zajmowanym stanowiskiem oraz na wielkość i strukturę spożycia przez ludność podstawowych towarów i usług. Znajdą się w nim również informacje o wyposażeniu gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku, o warunkach mieszkaniowych, cenach i kosztach utrzymania.

Pełne zobrazowanie tych zagadnień w przekroju podstawowych grup społeczno-zawodowych ludności będzie możliwe w oparciu o wyniki planowanego na rok 1973 znacznie rozszerzonego badania budżetów rodzinnych i reprezentacyjnego badania ankietowego warunków bytu ludności.

#### „Mieszkania”

Opracowanie to pozwoli na bardziej dokładne niż dotychczas rozpoznanie sytuacji mieszkaniowej w naszym kraju, szczególnie od strony stanu zasobów mieszkaniowych oraz zapotrzebowania na mieszkania.

Blżej zostaną naświetlone sprawy dotyczące przydziałów mieszkań, wydatki pieniężne ludności związane z ich uzyskiwaniem i użytkowaniem oraz wielkość i struktura kosztów ponoszonych w związku z gospodarką zasobami mieszkaniowymi. W opracowaniu zo-

staną również ujęte informacje o wielkości obrotu globalnego i produkcji podstawowej uspołecznionych przedsiębiorstw budownictwa mieszkaniowego na tle obrotu i produkcji wszystkich przedsiębiorstw budowlano-montażowych, a także informacje o stopniu nasilenia budownictwa mieszkaniowego w stosunku do liczby ludności i liczby zawartych małżeństw.

#### „Rynek”

Celem tego opracowania jest naświetlenie problemów związanych z transakcjami kupna—sprzedaży między gospodarką uspołecznioną a gospodarstwami domowymi i jednostkami gospodarki nieuspołecznionej.

W opracowaniu scharakteryzowane zostaną problemy zaopatrzenia rynku w świetle rozmiarów produkcji i importu rynkowego z jednej strony a wielkości dochodów i popytu ludności z drugiej. Uwzględnione zostaną przy tym m.in. zagadnienia dotyczące sprzedaży ogółem, dochodów jednostek gospodarki nieuspołecznionej oraz dochodów ludności i oszczędności pieniężnych gospodarstw domowych.

Dla szczegółowych analiz związanych z tym opracowaniem wykorzystane zostaną informacje o dochodach w naturze i spożyciu naturalnym oraz o wyposażeniu gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku, a także indeksy cen.

#### „Chemizacja gospodarki narodowej”

Przedstawione tu zostaną problemy dotyczące wielkości zasobów surowcowych stanowiących bazę działania i rozwoju przemysłu chemicznego, podstawowych półproduktów i wyrobów, potencjału produkcyjnego i jego wykorzystania. Szczegółowo zamierza się naświetlić strukturę produkcji, udział produkcji przemysłu chemicznego w dochodzie narodowym, jak również jego udział w handlu zagranicznym.

W opracowaniu poddane zostaną analizie nakłady poniesione w związku z rozwojem przemysłu chemicznego w Polsce oraz efekty procesu chemizacji gospodarki narodowej.

#### „Gospodarka paliwowo-energetyczna”

W ramach tego kompleksu opracowane będą głównie takie problemy, jak stan i struktura geologicznych zasobów surowców energetycznych, nakłady związane z pozyskaniem energii, produkcja paliw i energii oraz ich rozdysponowanie i zużycie w działalności gospodarczej.

Ujęte tu będą również problemy wymiany energii z zagranicą, kształtowanie się cen jednostki energii w tym obrocie itp.

#### „Praca”

Zaczątek tego kompleksu stanowić będzie analiza zasobów siły roboczej naszego kraju, dokonana w formie rozwiniętego ogólnokrajowego bilansu siły roboczej. Szczegółowo przeanalizowane zostaną m.in. takie zagadnienia, jak stan i rozmieszczenie zasobów siły roboczej, przemieszczanie się siły roboczej oraz jej przyrost i ubytki.

Główny Urząd Statystyczny przewiduje na przyszłe lata dalszy rozwój opracowań kompleksowych przy równoczesnym ich doskonaleniu. Już w programie badań statystycznych na 1973 r. przewidziano prace koncepcyjno-metodologiczne dotyczące opracowań kompleksowych „Metale”, „Postęp techniczny w gospodarce narodowej”, „Obsługa rolnictwa”. Realizację tych opracowań przewiduje się w 1974 r.

\* \* \*

Główny Urząd Statystyczny podejmuje w 1973 r. wiele nowych i ważnych, z punktu widzenia potrzeb bieżącego planowania i zarządzania, badań statystycznych.

Na czoło wysuwają się badania z dziedziny statystyki społecznej. Wśród nich na szczególną uwagę zasługują badania warunków bytu ludności. Kompleksowy program tych badań został zatwierdzony uchwałą Rady

Ministrów z 7 kwietnia 1972 r. Uchwała ta zobowiązała GUS do przeprowadzenia **reprezentacyjnych badań ankietowych warunków bytu około 90 tys. gospodarstw domowych**. Badanie to jest już w trakcie realizacji. Uwzględniła ono informacje dotyczące struktury społeczno-ekonomicznej i demograficznej, źródeł dochodów, warunków mieszkaniowych oraz wyposażenia gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania.

Warunkiem wzbogacenia informacji o warunkach bytu ludności jest rozszerzenie stałych, corocznych **badania budżetów rodzinnych** na wszystkie grupy społeczno-ekonomiczne ludności. W 1973 r. obejmą one 10 tys. rodzin, tzn. przeszło 2 razy więcej niż dotychczas.

W celu jeszcze dokładniejszego i obszerniejszego zilustrowania zagadnień warunków bytu ludności, GUS podejmuje obecnie miesięcznie reprezentacyjne **badania cen odzieży w punktach sprzedaży detalicznej oraz cen posiłków w zakładach gastronomicznych**, jak również **badania cen posiłków w stołówkach pracowniczych**. Badania te oparte będą na bezpośrednich notowaniach w sklepach i zakładach gastronomicznych.

Z tą tematyką badawczą łączą się również i inne badania statystyczne zaplanowane do przeprowadzenia w roku 1973 takie, jak **sondażowe badania stopnia zaspokojenia popytu konsumentów na wybrane artykuły**, jak również **badanie dostaw towarów, przeznaczonych do sprzedaży detalicznej według województw**. Poglębi to problematykę warunków bytu ludności w przekrojach terytorialnych.

Do nowych badań zaplanowanych na 1973 r. należy **spis kadrowy**. Przeprowadzanie przez GUS co kilka lat spisu kadrowego wynika z potrzeby dokonywania okresowych ocen struktury kadr pracowniczych i wytyczania właściwych kierunków polityki kadrowej. Spis, który zostanie przeprowadzony w październiku 1973 r., dostarczy informacji o poziomie wykształcenia pracowników z uwzględnieniem zawodów i specjalności, stopni i tytułów naukowych, wieku i płci. Będą w nim uwzględnione również dane dotyczące charakteru wykonywanej pracy, zajmowanego stanowiska i stażu pracy.

W oparciu o informacje uzyskane w ramach tego badania możliwa będzie analiza wysokości i struktury płac pracowników gospodarki uspołecznionej.

W marcu 1973 r. przeprowadzony został pierwszy w Polsce **spis magazynów**. Objęto nim pełną inwentaryzację wszystkich obiektów magazynowych, co pozwoli na opracowanie planu modernizacji sieci magazynów i ustalenie kierunków rozwoju gospodarki magazynowej.

Stosownie do decyzji Prezydium Rządu z 18 sierpnia 1972 r. GUS podejmie w czwartym kwartale 1973 r. **reprezentacyjne badania ankietowe ludności zmieniającej miejsce zamieszkania**. Ma ono na celu zebranie informacji o kierunkach, częstotliwości i przyczynach migracji ludności.

Uzyskane informacje posłużą dla potrzeb efektywnego wykorzystania tego czynnika ludzkiego oraz do właściwego sterowania procesami migracji wewnętrznych ludności.

\* \* \*

W tworzeniu i realizacji programu badań statystycznych uczestniczą terenowe organy statystyki państwowej. Ich rola i zadania w tym zakresie polegają na sprawowaniu nadzoru i koordynacji prac sprawozdawczo-statystycznych, organizowaniu stałej sieci społecznego aktywności statystycznego uczestniczącego w realizacji programu oraz na gromadzeniu i opracowywaniu zbiorczo sprawozdawczości na potrzeby władz centralnych i terenowych.

Terenowe organy statystyczne zapewniają również informacje, opracowania i publikacje niezbędne władzom centralnym i terenowym dla potrzeb bieżącego planowania i zarządzania.

W systemie informacji i publikacji terenowych organów statystycznych szczególny akcent kładzie się na opracowania i informacje operatywne o przebiegu realizacji podstawowych zadań gospodarczych. Uwytkła się te zjawiska, których rozwój przebiega nie-

prawidłowo i niezgodnie z planem. Informacje te przekazywane są władzom terenowym w 3–4 dni po miesiącu sprawozdawczym. Obok szybkich opracowań i informacji terenowe organy statystyki przygotowują w połowie miesiąca bardziej kompleksowe informacje miesięczne zawierające nie tylko wskaźniki wykonania planu, ale również szersze relacje ekonomiczne.

Potrzebom bieżącego zarządzania służą również inne opracowania o charakterze operatywnym, m.in.: okresowe informacje dotyczące realizacji Narodowego Planu Gospodarczego i różne analizy problemowe.

Powołanie z dniem 1 stycznia 1973 r. **urzędów gmin**, wyposażonych w szeroki zakres kompetencji administracyjnych, gospodarczych i koordynacyjnych postawiło przed organami statystyki państwowej stopnia powiatowego zadania zapewnienia informacji o rozwoju gmin dla potrzeb samych gmin i prezydentów rad narodowych wyższego szczebla.

Zorganizowano już system informacji niezbędnych do oceny realizacji planów gospodarczych gmin. Równocześnie zapewniono urzędom gmin podstawowe informacje niezbędne do operatywnego zarządzania.

Terenowe organy statystyki państwowej opracowują dane służące władzom terenowym oraz placówkom naukowo-badawczym. Do podstawowych opracowań tych organów należą roczniki wojewódzkie i powiatowe, opracowania wyników badań masowych, publikacje branżowe oraz okolicznościowe, wydawane np. z okazji wyborów do Sejmu PRL oraz do rad narodowych.

Główny Urząd Statystyczny podejmie w 1973 r. prace zmierzające do dalszego rozwoju, a zarazem pogłębienia statystyki regionalnej.

W ramach serii „Statystyka Regionalna” opublikowane zostaną materiały statystyczne charakteryzujące wszechstronnie zróżnicowanie i tendencje w społeczno-gospodarczym rozwoju kraju. Wśród tematów zasługujących na szczególną uwagę należy wymienić „Przestrzenne zagospodarowanie kraju” — publikację poświęconą pogłębionej analizie procesów przestrzennego rozwoju gospodarki narodowej.

W ścisłej współpracy z zainteresowanymi województwami wydane zostaną 2 odrębne publikacje, zawierające kompleksową charakterystykę zagospodarowania przestrzennego makroregionów: północnego i południowego.

Wprowadzenie do statystyki w ujęciu mikroregionalnym stanowić będą podstawowe informacje o zróżnicowaniu gmin zawarte w publikacji pt. „Charakterystyka gmin”. Udoskonaleniu i dostosowaniu do bieżących potrzeb ulegnie rocznik statystyczny powiatów.

W ramach prac przygotowawczych do uruchomienia banku danych terenowych prowadzone będą prace nad doborem mierników charakteryzujących przestrzenne zagospodarowanie kraju oraz stworzeniem zintegrowanego podsystemu informacji statystycznych, charakteryzujących przestrzenne zagospodarowanie kraju.

### III. Cele i ogólne założenia Systemu Państwowej Informacji Statystycznej

Zwiększone i jakościowo nowe zadania statystyki wymagają nowego spojrzenia zarówno na zasób informacji i jej układ, jak i na metody statystyczne.

Jednocześnie w coraz szerszym zakresie wprowadza się rozwój elektronicznej techniki obliczeniowej. Ten dynamiczny rozwój informatyki stwarza możliwości przyspieszenia prac nad tworzeniem zbiorów informacji o wysokim stopniu kompleksowości i wewnętrznej zgodności.

Na tym tle rysują się potrzeby i możliwości budowy nowoczesnego — spójnego i bazującego na technice elektronicznej — **Systemu Państwowej Informacji Statystycznej (SPIS)**. Szczególny nacisk należy położyć na słowo „system”. W przeszłości bowiem prowadzone były prace nad usprawnieniem statystyki, ale zazwyczaj polegały one na ulepszaniu poszczególnych elementów bez przebudowy innych elementów sprzężonych z poprzednimi. Projektując obecnie i wdrażając system informacyjny, chodzi zwłaszcza o jednolite i łączne nowe projektowanie źródeł informacji, metod ich zbierania, opracowywania, udostępniania, a także

o nomenklatury, klasyfikacje, definicje i kody. Modernizacja musi objąć całą bazę normatywną systemu.

Potrzeba tak szerokiego zakresu prac wynika z konieczności usunięcia słabości i mankamentów obecnego systemu informacji statystycznej, tworzonego w drodze doraźnego zaspokajania narastających z roku na rok potrzeb bieżących i eksploatowanego przy wykorzystaniu tradycyjnych technik obliczeniowych.

Podstawowym zagadnieniem wymagającym rozwiązania przed przystąpieniem do budowy SPIS jest możliwość precyzyjne określenie celu i zadań, jakie ma on spełniać oraz określenie sposobu i środków jego realizacji.

\* \* \*

Wiodącym zadaniem SPIS będzie dostosowanie informacji przekazywanych władzom centralnym i terenowym do zasad funkcjonowania gospodarki narodowej. Zadanie to będzie realizowane poprzez:

- wyraźne zróżnicowanie i dostosowanie informacji do potrzeb podejmowania decyzji o charakterze strategicznym i operatywnym;
- zapewnienie, w oparciu o system bilansów gospodarki narodowej, kompleksowości i analitycznego charakteru informacji;
- stosowanie możliwości dezagregacji informacji w celu analizy rozkładu zjawisk według różnych cech i występujących odchyśleń od przeciętnych.

Do podejmowania **decyzji strategicznych** zostanie ukształtowany, oparty na stałych zasadach, zestaw informacji syntetycznych, charakteryzujących poziom i tempo rozwoju kraju w ujęciu kompleksowo-problemowym oraz funkcjonalnym. Powstanie także zestaw informacji charakteryzujących stopień nowoczesności i efektywności gospodarki oraz stopień zaspokojenia potrzeb ludności. Informacje te uzupełniane będą odpowiednimi danymi z porównań międzynarodowych.

Dla **decyzji operatywnych** podejmowanych w toku krótkookresowego planowania i zarządzania zostanie opracowany stały zestaw wskaźników charakteryzujących rozwój społeczno-gospodarczy. Będzie on obejmował wskaźniki charakteryzujące stopień wykonania podstawowych pozycji planu i kształtowania się zasadniczych relacji ekonomicznych oraz wskaźniki dotyczące zjawisk i procesów, które determinują rozmiary i dynamikę przyszłych procesów gospodarczych.

Główny akcent przy organizowaniu podsystemu informacji dla decyzji operatywnych będzie położony na odpowiednią szybkość informowania. Przy tym w zależności od potrzeb i specyfiki działania odbiorców informacji operatywnych przekazywane im będą wybrane informacje o indywidualnych organizacjach gospodarczych, a nawet o poszczególnych przedsiębiorstwach.

SPIS charakteryzował się będzie szerszym zastosowaniem ujęć całościowych (których syntetycznym wyrazem jest bilans gospodarki narodowej) oraz kompleksowo-problemowych (dotyczących danego zagadnienia w powiązaniu ze wszystkimi działaniami i branżami gospodarki narodowej).

Szczególne znaczenie mieć będzie uporządkowanie i ujednoczenie bazy normatywnej Systemu Państwowej Informacji Statystycznej. W kraju będą funkcjonowały systemy informacyjne o różnym zasięgu i zakresie działania: ogólnopństwowe, regionalne, resortowe oraz systemy organizacji gospodarczych różnych szczebli. Systemy te, spełniając odrębne funkcje, muszą być zróżnicowane. Nie może to jednak uniemożliwiać przepływu informacji pomiędzy tymi systemami.

Swobodny przepływ informacji pomiędzy różnymi systemami uwarunkowany jest przede wszystkim stosowaniem w tych systemach spójnej bazy normatywnej. Zapewnienie spójności wszystkich systemów istniejących lub projektowanych w kraju będzie gwarantowało prawidłowe działanie SPIS, w którym są gromadzone i przetwarzane dane pochodzące z różnych resortów i o wszystkich dziedzinach życia społeczno-gospodarczego. Z tego względu SPIS w zakresie zapewnienia jednolitości bazy normatywnej odgrywać

będzie rolę koordynującą i przewodnią wobec wszystkich systemów informacji społecznej i gospodarczej.

Innym zagadnieniem jest usunięcie rozbieżności ewidencji rzeczowej i finansowej oraz ulepszenie źródeł danych zasilających SPIS.

Istniejące rozbieżności pomiędzy systemem informacji statystycznej a systemem rachunkowości stanowią przeszkodę w pełnym wykorzystaniu rachunkowości jako źródła danych i są niejednokrotnie powodem różnic danych dotyczących tego samego przedmiotu.

Trzeba więc usunąć rozbieżności pomiędzy grupowaniem przedsiębiorstw według tzw. „pionów bilansowych” i według Klasyfikacji Gospodarki Narodowej, zreformować plan kont oraz zapewnić spójność systemów ewidencji operatywnej i księgowej w przedsiębiorstwach.

\* \* \*

Wielopoziomowa organizacja SPIS oraz uporządkowanie i usprawnienie źródeł informacji w oparciu o jednolite rozwiązania metodologiczne powinny pozwolić na wprowadzenie zmian w dotychczasowych metodach zbierania i opracowywania informacji statystycznych. Zmiany te polegać będą na stopniowym przechodzeniu od opracowywania informacji obejmujących wyniki oderwanych badań statystycznych do tworzenia wspólnych baz danych o charakterze kompleksowym dla podsystemu centralnego i poszczególnych podsystemów terenowych. Stanowić to będzie realizację pierwszego etapu tworzenia banków danych statystycznych, tj. takich systemów gromadzenia, opracowywania, przechowywania i udostępniania danych, które zapewniają uzyskiwanie i bieżącą aktualizację danych pochodzących z różnych źródeł oraz pozwalają na żądanie udostępnić dane i informacje wynikowe.

Podstawą wspólnych baz danych, w szczególności w podsystemach terenowych, będą rejestry zbierające informacje o poszczególnych podmiotach badań statystycznych (osoby fizyczne, jednostki gospodarujące, jednostki terytorialne itp.). Tego rodzaju rozwiązanie pozwoli na prowadzenie badań statystycznych w zakresie zbieranych informacji w różnych układach i o dowolnym stopniu agregacji.

Docelowo, po rozbudowie bazy technicznej systemu i połączeniu ośrodków obliczeniowych eksploatujących podsystemy terenowe siecią transmisji danych z ośrodkiem eksploatującym podsystem centralny, możliwe będzie uzyskiwanie dla tego systemu informacji nawet o poszczególnych jednostkach sprawozdawczych.

Utworzenie wspólnej bazy danych oraz banków danych zapewnić powinno:

- usprawnienia procesu przetwarzania i udostępniania informacji przez szybki i swobodny dostęp oraz łączne wykorzystywanie informacji pochodzących z różnych badań i z różnych okresów;
- zachowanie jednolitości metod i doprowadzenie informacji do stanu pełnej porównywalności;
- zwiększenie efektywności nakładów na badania statystyczne przez zwiększenie stopnia wykorzystania źródeł informacji, odciążenie jednostek sprawozdawczych od zbędnych prac statystyczno-sprawozdawczych i obliczeniowych.

\* \* \*

Budowa Systemu Państwowej Informacji Statystycznej jest przedsięwzięciem wymagającym stopniowej realizacji rozłożonej na wiele lat i obejmującej kolejno poszczególne obszary tematyczne i elementy organizacyjno-techniczne systemu.

Biorąc pod uwagę realne możliwości przeprowadzenia rozeznania ogólnych warunków działania systemu, opracowania jednolitej bazy normatywnej oraz realizacji elementów organizacyjno-technicznych, wyróżnia się trzy okresy:

- okres wstępny, obejmujący rok 1973,
- okres przygotowawczy, obejmujący lata 1974 i 1975,
- okres właściwej budowy nowego systemu, przypadający na lata 1976—1980.

W okresie wstępnym prace będą się koncentrować na badaniach i prototypowych odcinkowych wdrażaniach w celu nabrania praktycznego doświadczenia w budowie systemu. Zakłada się przy tym, że prototypowe wdrożenia powinny mieć charakter użytkowy. Ważne prace w tym zakresie polegać będą na rozpoznaniu potrzeb głównych użytkowników, zwłaszcza centralnych i terenowych organów władzy i administracji państwowej. Podjęte będą również prace metodologiczne, polegające na tworzeniu systemu mierników, ujednocinaniu agregacji, integracji różnych dziedzin statystyki itd. oraz prace studialne nad rozwinięciem systemem podstawowych mierników rozwoju społecznego.

W latach 1974—1975 poddana będzie częściowej weryfikacji ogólna koncepcja struktury merytorycznej i technicznej SPIS; kontynuowane będą prace metodologiczne, zwłaszcza przygotowujące zrewidowaną i uzupełnioną bazę normatywną systemu na lata 1976—1980.

Okres obejmujący lata 1976—1980 charakteryzować będzie koncentracja prac projektowych i wdrożeniowych związanych z budową zintegrowanego systemu we wszystkich jego aspektach: tematycznym, metodologicznym, organizacyjnym i technicznym.

#### IV. Mechanizacja i automatyzacja prac statystycznych

Aby zapewnić realizację zasadniczych kierunków rozwoju Systemu Państwowej Informacji Statystycznej konieczna jest modernizacja bazy techniczno-organizacyjnej organów statystyki państwowej. Obecny potencjał obliczeniowy GUS reprezentują Centralny Ośrodek Elektroniczny w Warszawie i ośrodki obliczeniowe działające prawie we wszystkich miastach wojewódzkich. Ta baza techniczna umożliwiła już uzyskanie znacznych efektów w realizacji zadań stawianych przed Głównym Urzędem Statystycznym.

Jednakże aktualna baza techniczna nie jest w stanie sprostać wymogom stawianym docelowo przez SPIS. Tylko niektóre z wojewódzkich ośrodków obliczeniowych wyposażone są w elektroniczne maszyny cyfrowe. Większość z nich (14) jeszcze eksploatuje maszyny licząco-analityczne. Modernizacji wymaga wyposażenie ośrodków obliczeniowych do przygotowania nośników maszynowych prac pomocniczych, kontrolnych i do przekazywania danych na odległość. W związku z tym opracowano program rozwoju i modernizacji bazy technicznej organów statystyki państwowej. Program ten zostanie zrealizowany w swoich podstawowych pozycjach do roku 1980.

Do 1975 r. natomiast zaplanowano zwiększenie potencjału łącznie o 15 komputerów, zorganizowanie nowych wojewódzkich ośrodków obliczeniowych oraz 2—3 ośrodków zdalnego przetwarzania danych. W planie rozwoju techniki obliczeniowej przewiduje się także połączenie do 1975 r. szybkiej transmisji danych Centralnego Ośrodka Elektronicznego w Warszawie z kilkoma wojewódzkimi ośrodkami oraz z głównymi odbiorcami informacji, zainstalowanie w 11 ośrodkach elektronicznych rejestratorów danych na taśmach magnetycznych i 20 małych urządzeń elektronicznych w ośrodkach obliczeniowych również na szczeblu powiatu.

#### V. Prace naukowo-badawcze i metodologiczne

Rozwijanie i doskonalenie opracowań statystycznych wymagają szerokiego wdrażania w pracach organów statystyki państwowej nowoczesnej metodologii badań opartej na najnowszych osiągnięciach naukowych. Zadania w tym zakresie realizuje głównie utworzony w 1967 r. Zakład Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS.

W chwili obecnej działania ZBSE sprowadza się do następujących kierunków prac:

a) prace studialne i badawcze niezbędne dla doskonalenia metodologii badań statystycznych, a w szczególności prace związane ze stosowaniem metod matematycznych i ekonometrycznych w praktyce statystycznej;

- b) prace badawcze i metodologiczne w zakresie porównań międzynarodowych;
- c) prace badawcze i metodologiczne w zakresie pogłębiania makroekonomicznych analiz statystycznych i opracowywanie syntez gospodarczych;
- d) prace studialne i badawcze rozwoju społecznego.

Podstawową formę działania Zakładu stanowią prace naukowo-badawcze, opracowania metodologiczne, badania eksperymentalne, działalność konsultacyjna, udział we wdrażaniu opracowanych metod do praktyki statystycznej. Ponadto Zakład realizuje swoje zadania w trybie szkolenia, seminariów naukowych oraz działalności publikacyjnej.

W najbliższej przyszłości wspomniane prace będą kontynuowane i pogłębiane. Ale obok tego przewiduje się podjęcie nowej tematyki indeksów cen i produkcji oraz niezmiernie istotnej problematyki jakości danych statystycznych. Nastąpi także rozwinięcie frontu prac badawczych nad analizą rozkładu cech oraz wydajne rozszerzenie prac metodologicznych w zakresie ekonometrii, które stanowią instrument pogłębiania analiz statystyczno-ekonomicznych.

Od 1971 r. rozwijane są prace badawcze i analizy międzynarodowe. Prace te koncentrują się na porównaniach podstawowych kategorii ekonomicznych, zwłaszcza poziomu produkcji i cen w Polsce i w innych krajach. Do prac tych przywiązuje się szczególnie duże znaczenie, gdyż stanowią one cenny materiał wyjściowy dla dalszych analiz porównawczych poziomu i rozwoju gospodarczego, przemian w strukturze gospodarczej kraju, spożycia i cen, siły nabywczej walut itp.

Prace badawcze i metodologiczne nad pogłębianiem makroekonomicznych analiz statystycznych koncentrują się na rozszerzaniu i pogłębianiu syntetycznych rachunków makroekonomicznych w ramach bilansu gospodarki narodowej. Celem tych prac jest wprowadzenie do systemu informacji statystycznej nowych rachunków syntetycznych, usprawnienie powiązań międzybilansowych oraz pogłębienie analiz makroekonomicznych dotyczących kierunków i przemian rozwoju społeczno-gospodarczego naszego kraju.

Wśród najważniejszych prac w tym zakresie wymienić należy badania metodologiczne i prace wdrożeniowe dotyczące społecznego funduszu spożycia oraz zbiorczego rachunku usług niematerialnych. Opracowanie założeń metodologicznych oraz wdrożenie do bieżącej informacji statystycznej społecznego funduszu spożycia pozwoliło rozszerzyć, a zarazem pogłębić badania i analizy dotyczące ogólnego spożycia przez ludność dóbr materialnych i usług niematerialnych, finansowanych zarówno z dochodów osobistych, jak i funduszy społecznych.

Wdrożenie do praktyki statystycznej syntetycznego rachunku usług niematerialnych stanowi ważne narzędzie kompleksowej analizy procesów gospodarczych związanych z wytwarzaniem, podziałem i konsumpcją usług niematerialnych. Dalsze prace w zakresie syntetycznych rachunków gospodarki narodowej i analiz makroekonomicznych będą obejmować eksperymentalne obliczenia na temat statystycznego badania majątku narodowego.

W wyniku szerokiego uwzględnienia w decyzjach planistycznych oraz w bieżących pracach Rządu problematyki warunków bytu odpowiedniemu poszerzeniu uległy zadania Głównego Urzędu Statystycznego w zakresie informacji i analiz statystycznych. W związku z tym ostatnio rozwijane są szerzej i intensywniej niż dotychczas prace naukowo-studialne i eksperymentalne w zakresie problematyki rozwoju społecznego. W poprzednich latach tematyka ta dotyczyła jedynie wybranych i odcinkowych zagadnień.

Badania i prace metodologiczne dotyczące problematyki rozwoju społecznego mają obecnie na celu opracowanie systemu wskaźników charakteryzujących kategorię rozwoju społecznego. Chodzi więc o system wskaźników badania rozwoju społecznego oraz prace metodologiczne w zakresie badania **wzajemnych związków i współzależności pomiędzy rozwojem społecznym i ekonomicznym.**